

Historia Powiatu Krośnieńskiego

Dzieje powiatu krośnieńskiego

Powiaty, podobnie jak urzędy starosty funkcjonują w polskiej tradycji od XIII w.

W początkowym okresie były okręgami podlegającymi sądowi ziemskiemu, jednak z czasem stały się podstawowymi jednostkami podziału administracyjnego. Funkcją Starosty pełnił „starszy” wybierany spośród szlachty. Podział administracyjny ukształtowany w ciągu XIV i XV w. przetrwał na ziemiach polskich kilka wieków. Nie zachowały się informacje jak odbywał się ten podział na ziemi krośnieńsko-gubińskiej. Wiadomo tylko, że już w XII w., za panowania Bolesława Wysokiego powstała księstwo kasztelania krośnieńska, która była pierwowzorem późniejszych powiatów. Swoim zasięgiem obejmowała ona dzisiejsze granice południowo – zachodni Polski, na północy rzekę Pliszkę, na wschodzie rzekę Obook. Pierwszym udokumentowanym, kasztelanem był Wisław (świadek na dokumencie z czerwca 1203 r.).

W roku 1482 w wyniku wojny o sukcesję gogowską pomiędzy spadkobiercami ostatniego piastowskiego władcy ziemi krośnieńskiej – Henryka XI i elektorem brandenburskim Albrechtem Achillesem, na mocy układu w Kamieńcu Zbkowickim Krosno Odrzańskie przypadło w udziale Achillesowi. Ziemia gubińska w roku 1526 należała

do Czech, a w latach 20-tych XVII w. stała się częścią saskiego państwa Wettinów. Na mocy postanowień kongresu wiedeńskiego (1815 r.) Gubin i Łużyce weszły w skład państwa pruskiego.

W roku 1701 powstało Królestwo Prus (Königreich Preußen). Wraz z początkiem funkcjonowania państwa zorganizowano jego administrację. Powołano do życia urząd radców ziemskich, czyli landratów. W roku 1787 utworzono sejmiki powiatowe (Kreistag). Wybierany spośród trzech kandydatów starosta podlegał Kancelarii Wojenno-Skarbowej

w Kostrzynie (Kriegs und Domänenkammer). Kolejnych poważnych zmian dokonano na początku XIX w. W latach 1808 – 1816 zreorganizowano administrację na wszystkich szczeblach. W roku 1815 utworzono Prowincję (Provinz) oraz administrację niższego szczebla – Rejencję (Regierungsbezirk). 25 marca 1816 r. powstały Powiaty (Kreis) na czele których stali starostowie (Landrat). Podlegały one władzom rejencji. Organem uchwałodawczym samorządu powiatowego był sejmik powiatowy, a wykonawczym – wydział powiatowy (Landratsamt). Na czele władz i wydziału stał wybierany przez króla landrat. W roku 1816 powstały powiaty: gubiński (Landkreis Guben), którego starostą został Ernst von Manteuffel oraz krośnieński (Kreis Crossen) na czele z baronem von Troschke.

Obydwa powiaty dzieliły losy Prowincji Brandenburg, rejencji Frankfurt an der Oder, którym podlegały. W roku 1867 zostały wcielone do Związku Północnoniemieckiego,

a 1 stycznia 1871 weszły w skład Rzeszy Niemieckiej. W roku 1884 wydzielono powiat grodzki Gubin (Stadtkreis Guben). Funkcję pierwszego starosty pełnił Erich Zweigert.

W roku 1905 powiat ziemski Gubin zamieszkiwało 43 833 mieszkańców, powiat Krosno – 59 252, a powiat grodzki Gubin 36 636. W granicach pierwszego z nich znajdowało

się w roku 1908: 177 gmin i majątków (gmina miejska Fürstenberg a. Oder), a drugiego – 152 (gminy miejskie Krosno Odrzańskie, Bobrowice, Lubsko). W okresie międzywojennym przemianowano nazwę powiatu krośnieńskiego z Kreis Crossen a. O., na Kreis Crossen (Oder), a 1 stycznia 1939 r. przekształcono

go z powiatu w powiat ziemski.

Działania drugiej wojny światowej i zbliżanie się frontu w latach 1944/1945 wymusiły kolejne zmiany. Zmniejszyła się liczba gmin i majątków wchodzących w skład powiatów. Ostatnimi starostami w regionie byli: Erich Krüger (powiat Crossen), Kreisleiter NSDAP Erich Schmiedicke (powiat grodzki Guben) oraz Ernst Kaempffe (powiat ziemski Guben). Blisko Odry i Nysy i ułuckiej, ostatnich barier prowadzących do Berlina stało się przyczyną zacieklej obrony zarówno Gubina, jak i Krosna. W wyniku tego region poniósł ogromne straty materialne (60-90 %).

Działania wojenne i poważne zniszczenia, brak jasnego podziału kompetencji oraz fakt sprawowania władzy w początkowym etapie przez radzieckich komendantów wojennych nie ułatwiały pracy pierwszym osadnikom i organizatorom administracji. Zarówno w Krośnie Odrzańskim, jak i Gubinie pojawił się problem ośrodka władzy. Swoich przedstawicieli przysłały ośrodki: wielkopolski, dolnośląski i zachodniopomorski. Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z 14 marca 1945 oba miasta znalazły się w okręgu Pomorze Zachodnie. Jedną

z grup (legnicka) skierowanych do Gubina z uwagi na duże zniszczenia utworzył biuro w Krośnie. Na jej czele stał Czesław Zalewski, który 6 czerwca 1945 r. ogłosił powstanie powiatu krosnińskiego – gubińskiego. Mianował się także starostą. Działania te były jednak nieprawne, gdyż od maja pieczę nad tym terenem sprawował wojewoda poznański. W trakcie inspekcji, która odbyła się 31 maja 1945, przedstawiciel okręgu zachodniopomorskiego –

inż. Józef Maciejewski dokonał podziału funkcji. Pełnomocnikiem obwodu krosnińskiego został mianowany przez wojewodę poznańskiego na to stanowisko Józef Kaseja, późniejszego pierwszego starosty krosnińskiego. Powołano referaty: przemysłowy, aprowizacji i handlu, ogólnoorganizacyjny, a ponadto komisarza ziemskiego i komendanta milicji (podchorążym Borkowski). Wyznaczono także z użytkowania budynku Starostwa: burmistrza i biura Polskiej Partii Robotniczej. Dwa tygodnie później decyzją wojewody wyznaczono oba powiaty

do województwa poznańskiego. Oficjalne potwierdzenie tego faktu znalazło się w Uchwale Rady Ministrów z 7 lipca 1945 r. („Monitor Polski” 1945, nr 29, poz. 77). Jak wynika

z „Poznańskiego Dziennika Wojewódzkiego” powiat gubiński obejmował, m.in. miasta Gubin (Guben) i Przybrzeg (Fürstenberg a. Oder, obecnie Eisenhüttenstadt) oraz 107 gmin wiejskich. Cztery miejscowości z wymienionego obszaru znalazły się we wschodnich Niemczech. Powiat „krosiński” (jak napisano w Dzienniku) obejmował trzy miasta: Krosno, Lubsko i Bobrowice (które w tym samym roku straciły prawa miejskie) oraz 93 gminy.

Początkowy okres funkcjonowania powiatów cechował brak ośrodków na odbudowę i zaopatrzenie oraz brak wykwalifikowanych urzędników. Ze względu na duże migracje ludności zalecano, aby Starostwo było czynne całodobowo, a raz w miesiącu dostarczany miał być do urzędu wojewódzkiego raport z działalnością. Sprawy nie ułatwiał fakt przebywania dużej ilości ludności niemieckiej oraz rozkaz Naczelnego Wodza Wojska Polskiego, który przeznaczył powiaty wzdłuż Odry i Nysy wyłącznie do osadnictwa wojskowego. Jednak szybko uporano się z przeciwnościami.

W marcu 1950 r. dokonano kolejnych zmian w funkcjonowaniu terenowej administracji lokalnej.

Wprowadzono na wzór radziecki rady narodowe, likwidując m.in. starostwa powiatowe. Na czele powiatów stanęli przewodniczący powiatowych rad narodowych, a organem wykonawczym było prezydium. Rady były wybierane w wyborach,

a nadzór nad nimi sprawowała Rada Państwa. Pierwszym Przewodniczącym krośnieńskiej PRN został Jan Koleczek. Oba powiaty znalazły się w nowoutworzonym województwie zielonogórskim. W październiku 1954 r. na fali kolejnej reformy z części powiatu krośnieńskiego (Lubsko, Górzyn), gubińskiego (Biecz, Mierków) i żarskiego (Jasie, Brody) utworzono nowy powiat – lubski.

W grudniu 1961 r. zlikwidowano powiat gubiński. Gubin, Chlebowo i Wałowice wcielono do powiatu krośnieńskiego, a pozostałe gromady do powiatu lubskiego.

Kolejne wielkie reformy zostały wdrożone w latach 1972 – 1975. Do ich wdrożenia niezbędna była zmiana Konstytucji. Utworzenie w 1972 r. silnych gmin doprowadziło

do marginalizacji powiatów. W roku 1973 zmieniono formy zarządzania powiatem – pracami administracji tego szczebla kierował Naczelnik Powiatu (w powiecie krośnieńskim funkcję

pełnił Jan Krompiewski). Ostateczną likwidacją powiatów w PRL nastąpiła na podstawie ustawy z 28 maja 1975 r. (Dz. U. z 1975 r., nr 17, poz. 92 z 30 maja 1975 r.), która wprowadzała dwustopniowy podział administracyjny od 1 czerwca 1975 r.

W roku 1990 na podstawie rozporządzenia Ministra Szefa Urzędu Rady Ministrów

z dnia 1 sierpnia 1990 r. (w sprawie określenia siedzib i terytorialnego zasięgu działania Urzędów Rejonowych) powstały urzędy, które następnie stanowiły podstawę formowania starostw powiatowych. Funkcje kierownika krośnieńskiego UR sprawował w początkowym okresie Jarosław Tyc, a następnie Regina Olek. Na podstawie ustawy z 5 czerwca 1998 r.

(Dz. U. z 1998 r., nr 91, poz. 577 i 578) przywrócono trójstopniowy podział administracji samorządowej.

W pierwszych wyborach do rady powiatu krośnieńskiego zwyciężył Sojusz Lewicy Demokratycznej, a starostą został dotychczasowy naczelnik Delegatury Kuratorium Owiaty – Wiesław Mackowicz.

Powstał powiat krośnieński w którym znalazły się: gmina miejska Gubin, gmina miejsko-wiejska Krosno Odrzańskie, gminy wiejskie: Gubin, Bobrowice, Bytnica, Maszewo, Dąbie. Jako jeden z 14 powiatów tworzy województwo lubuskie. Powiat krośnieński ma powierzchnię 1391 km² i 56 325 mieszkańców.